

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Юзик Марії Антонівни
«Формування фахових компетентностей
майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних
закладів фахової передвищої освіти України»
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. У Концепції загальної середньої освіти зроблено акцент на необхідності розв'язання актуальних проблем у підготовці вчителя, зокрема усвідомлення ним соціальної відповідальності, постійного особистісного і професійного зростання, формування умінь досягати нових педагогічних цілей шляхом свідомого пізнання та осмисленого збереження цінностей суспільства. Відповідно це вимагає змін у підготовці вчителя початкових класів, оскільки саме він покликаний закладати основи особистісного розвитку.

Реалії у сучасній освіті спонукають до пошуку різноманітних підходів у професійній підготовці майбутніх учителів, яким і доведеться впроваджувати нові методи навчання і виховання дітей з урахуванням соціальних та культурних змін, які відбуваються в державі. У контексті зазначеного вище зауважимо, що ключовою умовою забезпечення якісної підготовки вчителя розглядаємо формування його фахових компетентностей. Вимоги модернізованої початкової школи передбачають підготовку компетентного вчителя початкової школи, який був би спроможний успішно реалізувати Державний стандарт початкової освіти у руслі принципів гуманізації, дитиноцентризму, особистісно орієнтованого підходу тощо. Сучасна професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів спрямована на формування його фахових компетентностей, які забезпечують готовність до теоретичного осмислення сутності освітньо-виховного процесу загальноосвітньої школи, до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Вважаємо, що саме високий рівень сформованості фахових компетентностей учителів початкової школи сприятиме ефективності професійної діяльності. Зокрема у Законі України «Про освіту» (2017) окремою статтею (ст.16) визначено важливість фахової передвищої освіти, яка спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації та є підтвердженням здатності особи (випускника) до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та /або здійсненням обмежених управлінських функцій.

Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019) вказує на те, що освітній процес у сфері фахової передвищої спрямований на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які здобувають освіту, а також на формування гармонійно розвиненої особистості (ст.45). Відмітимо, що компетентності та результати навчання здобувачів освіти, визначені Стандартом фахової передвищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта (2021) відповідають вимогам Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020). У перелічених вище нормативних освітянських документах вказується на важливості формування фахових компетентностей у професійній підготовці здобувачів освіти.

Результати аналізу наукових досліджень свідчать, що проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи перебуває у центрі уваги сучасних дослідників: у галузі філософії освіти – В. Андрущенко, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя та ін.; у галузі професійної підготовки вчителя у закладах вищої освіти – А. Алексюка, Б. Андрієвського, С. Гончаренка, Л. Пермінової, В. Семиченко та ін.; у галузі технологій компетентнісного підходу – В. Байденко, Є. Зеєра, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіна, О. Овчарук, О. Пометун та ін.; у питаннях формування професійних цінностей педагога – С. Бадюл, О. Лисенко, С. Мартиненко, В. М'ясищева, Г. Нагорної, Л. Хоружої, Р. Хмелюк та ін.

Водночас, результати аналізу наукових праць свідчать про те, що актуальні проблеми формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах фахової передвищої освіти України досліджені лише почасти.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дослідження є складовою науково-дослідної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер ДР 0115U003561). Тему дисертації затверджено Вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол від 15.11.2017 № 7) та уточнено вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол від 09.06.2021 № 3).

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій забезпечена теоретичною обґрунтованістю вихідних положень; системним аналізом

літературних джерел, законодавчих і нормативно-правових документів України; відповідністю комплексу методів наукового пошуку об'єкту, предмету, меті й завданням дослідження, зокрема підтверджено педагогічним експериментом. Результати дослідження впроваджено в освітній процес педагогічних закладів фахової передвищої освіти України.

Наукова новизна основних результатів дослідження:

вперше обґрунтовано педагогічні умови формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти (формування позитивної мотивації до опанування фаховими компетентностями у процесі професійної підготовки; оновлення змісту фахової підготовки вчителів початкової школи шляхом уведення спецкурсу «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах Нової української школи у педагогічних коледжах України»; удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи); розроблено модель формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти;

удосконалено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), показники і рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи; уточнено сутність понять «фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи» і «формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти»;

подальшого розвитку набули: зміст, форми і методи формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи; положення щодо реалізації методологічних підходів і принципів навчання у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробленні змістово-методичного забезпечення процесу формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у закладах фахової передвищої освіти (навчальна програма, конспекти лекцій, тестові завдання, тематичні завдання і ситуації із спецкурсу «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах Нової української школи у педагогічних коледжах України») та діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах фахової передвищої освіти.

Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, для створення

навчальних програм, підручників, методичних посібників і рекомендацій; для виконання наукових робіт студентами закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти, а також у процесі дистанційного навчання.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського (довідка № 364 від 18.06.2021), відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету (довідка № 96 від 22.06.2021), відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж» (довідка № 01-13/370 від 24.06.2021), комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» (довідка № 163 від 30.06.2021), комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради (довідка № 349 від 25.06.2021).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 23 публікаціях, з яких 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у наукових зарубіжних періодичних виданнях, 10 публікацій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 4 праці – додатково відображають результати дослідження, 1 – програма авторського спецкурсу.

Особистий внесок здобувача. У публікації [2] здобувачем здійснено аналіз якості вищої освіти в Україні; у [4] – розкрито роль педагогічної роботи вчителя початкової школи оздоровчого спрямування; у [7] – вивчено особливості навчання учнів першого циклу початкової освіти з використанням світових цифрових ресурсів; у [8] – здійснено аналіз підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в цифровому освітньому просторі України; у [10] – акцентовано особливості професійної підготовки сучасного вчителя у формуванні ключових компетентностей; у [14] – здійснено аналіз у впровадженні ідей В. О. Сухомлинського у підготовці вчителів початкової школи у закладах вищої освіти України; у [15] – досліджено питання місця формування ключових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у Словаччині; у [16] – висвітлено дистанційну навчальну стратегію для дистанційного навчання у Польщі; у [21] – схарактеризовано особливості безперервної освіти вчителя інформатики в Україні; у [22] – проаналізовано організацію контролю у закладах вищої освіти за якісним формуванням професійних компетентностей у майбутніх педагогів у країнах Європи; у [23] – досліджено навчальну практику студентів освітніх факультетів України

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Юзик, М. А. (2017). Сутність та структура поняття «компетентнісний підхід» у контексті підготовки вчителя початкової школи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія*, 277, 308–313.

2. Yuzyk, O., Mazaikina, I., Bilanych, H., & Yuzyk, M. (2019). Quality of higher education in Ukraine and Poland: comparative aspects. *Comparative professional pedagogy*. (Т. 9), 1, 66–75. Doi: [HTTPS://DOI.ORG/10.2478/RPP-2019-0008](https://doi.org/10.2478/RPP-2019-0008).

3. Юзик, М. А. (2018). Використання інформаційних технологій у професійній підготовці вчителя початкової школи. *Молодь і ринок*, 12 (167), 166–171.

4. Максимчук, Б. А., Браніцька, Т. Р., Демченко, І. І., Жаровська, О. П., Семко, М. І., Філоненко, Л. В., Юзик, М. А., & Максимчук, І. А. (2020). Педагогічна робота вчителя початкової школи оздоровчого спрямування. О. В. Тимошенко (Ред.), *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 1 (121), 63–70.

5. Юзик, М. А. (2018). Розвиток початкової освіти в умовах Нової української школи. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія, 27, 230–239.

6. Юзик, М. А. (2019). Розвиток педагогічної майстерності учителів початкової школи у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти України та Словаччини. *Нова педагогічна думка*, 4 (100), 19–25.

Статті у наукових зарубіжних періодичних виданнях

7. Yuzyk, M. A., Pletenytska, L. S., & Shelever, V. V. (2019). Features of teaching students of the first cycle of primary education using the worlds digital resources. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach (Poland)*, 11, 65–72.

8. Yuzyk, M., Vysochan, L. M., & Saienko, Yu. O. (2020). Preparation of future primary school teachers for work in the digital educational space of Ukraine. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach (Poland)*, 12, 47–58.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Юзик, М. А. (2017). Особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Формування сучасного освітнього простору: переваги, ризики, механізми реалізації*, матеріали Міжнародної науко-практичної конференції в Тбілісі (Грузія). С. 180-181.

10. Юзик, М. А., & Біланич, Г. П. (2018). Особливості професійної підготовки сучасного вчителя: формування ключових компетентностей, *Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя*, матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Т. 4). Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. С. 368-369.

11. Юзик, М. А. (2018). Компетентнісний підхід та педагогіка щастя А. С. Макаренка: гуманістичні контексти, *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка: історія та сучасність*, матеріали Науково-практичної студентсько-учнівської конференції. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. С. 50-51.

12. Юзик, М. А. (2018). Реалізація дидактичних ідей Г. Ващенка в сучасній Новій українській школі, *Григорій Ващенко як один з фундаторів української національної школи й освіти*, матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Умань: ВПЦ «Візаві». С. 10-13.

13. Юзик, М. А. (2018). Особливості підготовки вчителя початкової школи в університеті імені Я. А. Коменського, *Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики*, матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. С. 161-163.

14. Біланич, Г. П., & Юзик М. А. (2019). Впровадження ідей В. О. Сухомлинського у підготовку працівників культури та мистецтва, вчителів початкових класів у закладах вищої освіти України, *Василь Сухомлинського у діалозі з сучасністю: методична спадщина педагога в контексті ідей Нової української школи*, матеріали XXVI Всеукраїнських педагогічних читань. Рівне: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. 68-70.

15. Біланич, Г. П., & Юзик, М. А. (2019). Формування ключових компетентностей майбутніх вчителів початкової школи у Словаччині, *Нова українська школа: реалії, досвід, перспективи розвитку*, матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Умань: Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка. С. 301-303.

16. Bilanych, H., Yuzyk, O., & Yuzyk, M. (2020). Partnership strategy for distance learning strategy for distance learning in Ukraine and the republic of Poland during the Covid-19 pandemic, *Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат*, матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Київ. С.124-126.

17. Юзик, М. (2020). Вплив вчительської вимови під час навчання англійської мови у початковій школі, *Українська національна школа: історія, традиції, новаторство*, матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної

онлайн-конференції. Умань: Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка. С. 261-263.

18. Юзик, М. А. (2021). Актуальність ідей Софії Русової щодо навчання української мови і математики у початковій школі, *Педагогічна спадщина Софії Русової та сучасні проблеми реформування національної освіти в Україні (з нагоди 165-ї річниці від дня народження видатної просвітительки)*, матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції. Умань: Візаві. С. 415-417.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дослідження

19. Юзик, М. А. (2021). Авторська програма спецкурсу «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах НУШ у педагогічних коледжах України». Черкаси: ФОП Нечитайло О. Ф.

20. Юзик, М. А. (2017). Тенденції розвитку системи підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах реформування освіти. *Молодий вчений. Серія: Педагогічні науки*, 8 (48), 314–318.

21. Yuzyk, O., & Yuzyk, M. (2019). Peculiarities of continuing education of teacher of informatics in Ukraine and Poland. Contemporary innovative and information technologies of social development: educational and legal aspects (p. 444–451). Katowice: Wydawnictwo Wyzszej Szkoty Technicznej w Katowicach, (Poland).

22. Yuzyk, M., Yuzyk, O., & Zdanevych, L. (2020). Organization of control in higher education institutions for quality formation of professional competences in future teachers and preschool teachers in the European countries. Organization and management in the services' sphere on selected examples :monograph (p. 248–259). Academy of Management and Administration in Opole (Poland).

23. Severini, E., Kostrub, D., & Yuzyk, M. (2019). Educational practice of students of faculties of education in Ukraine and Slovakia. Współczesne konteksty edukacji dorosłych (p. 187–205). Siedlce: Instytut kultury regionalnej i badań literackich im. Franciszka Karpińskiego. (Poland)

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Forming of modern educational environment: benefits, risks, implementation mechanisms» (Тбілісі, Грузія, 2017); «Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя» (Київ, 2018); «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики» (Київ, 2018); «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти» (Глухів, 2018); «Цілі сталого розвитку третього тисячоліття» (Київ, 2018), «Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства» (Київ, 2018); «Тенденції розвитку професійної та технологічної освіти в умовах ринку праці» (Глухів, 2019); «Використання медіатехнологій у підготовці вчителів:

європейський та вітчизняний досвід» (Глухів, 2018); Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (Київ, 2020); Забезпечення якості вищої освіти у країнах Європейського Союзу (Київ, 2020); *усеукраїнських* – «Педагогічна спадщина А. С. Макаренка: історія та сучасність» (Київ, 2018); «Григорій Ващенко як один з фундаторів української національної школи й освіти». (Умань, 2018); «Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу» (Житомир, 2018); «Григорій Ващенко як один з фундаторів української національної школи й освіти» (Умань, 2018); «Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності» (Кривий Ріг, 2018); «Реформування сучасної освіти: діалог із Василем Сухомлинським» (Рівне, 2018); «Післядипломна педагогічна освіта: особливості професійно-особистісного розвитку педагогів в умовах освітньої реформи» (Ужгород, 2018); «Василь Сухомлинського у діалозі з сучасністю: методична спадщина педагога в контексті ідей Нової української школи» (Рівне, 2019); «Нова українська школа: реалії, досвід, перспективи розвитку» (Умань, 2019); «Педагогічна спадщина Софії Русової та сучасні проблеми реформування національної освіти в Україні (з нагоди 165-ї річниці від дня народження видатної просвітительки» (Умань, 2021); на засіданнях кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України (2018-2021 рр.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (267 найменувань, з них 26 – іноземними мовами) та 20 додатків. Загальний обсяг дисертації – 322 сторінки, основний зміст – 179 сторінок. Ілюстрований матеріал подано у 17 таблицях та 15 рисунках.

УХВАЛИЛИ:

1. Дисертація здобувача ступеня доктора філософії Юзик Марії Антонівни на тему: «Формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України» є самостійним завершеним, міждисциплінарним дослідженням актуальної проблеми теорії і методики виховання, педагогіки, виконаним у вигляді кваліфікаційної наукової праці, що містить нові науково обґрунтовані теоретичні результати, які мають важливе практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії»,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 року (зі змінами) та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

2. Результати дослідження обговорено та схвалено на засіданні міжкафедрального фахового семінару Хмельницького національного університету (результати голосування: «за» – 12; «проти» – немає, «утримались» – немає) від 12 жовтня 2021 року.

Головуючий на засіданні міжкафедрального фахового семінару:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету міжнародних відносин і права
Хмельницького національного університету

Віталій ТРЕТЬКО

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету

Олена ГОМОНЮК

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри екології та біологічної освіти
Хмельницького національного університету

Галина БІЛЕЦЬКА